

Landschapsbeheer Flevoland
Zorg voor ons landschap

Jaarverslag 2007

**Vrijwillige
Weidevogelbescherming
Flevoland**

November 2007

Rapport 019

Vrijwillige weidevogelbescherming Flevoland Jaarverslag 2007

Zorg voor ons landschap

RUIMTE VOOR PLANT EN DIER

Landschapsbeheer Flevoland maakt deel uit van een samenwerkingsverband van twaalf provinciale organisaties: Landschapsbeheer Nederland. Zij streven naar behoud, beheer en ontwikkeling van een ecologisch cultuurlandschap met een streekeigen karakter. Het verbeteren van leefgebieden voor planten en dieren krijgt daarbij speciale aandacht. Elke provinciale organisatie beschikt over de specifieke kennis die nodig is om de regionaal sterk verschillende leefgebieden ook op kleine schaal in stand te houden, zoals in boomgaarden en groenstroken. Dat verzekert een levend landschap voor de toekomst.

Voorwoord

Geen seizoen is gelijk. Dat maakt buiten in de natuur zijn altijd weer tot een verrassende bezigheid. Vooral als je al jaren in het voorjaar weidevogels volgt. Dan weet je dat elk seizoen zo zijn successen en teleurstellingen heeft. Dit jaar was wat dat betreft weer een spetterend seizoen. Op 8 maart werd het eerste eitje al gevonden en op 29 juni werd pas 'uit' ingevuld, bij het laatste nestje. Het was een lange rit. Alles daar tussenin is soms juichen, maar ook teleurstelling verwerken.

Mensen motiveren, en dingen leren, zelf lekker veel op pad en met vrienden zoeken, ach je moet er je eigen feestje van maken. Wat is het dan een voorrecht om buiten te zijn en weidevogels te kunnen helpen. Vogels waarmee het nog steeds slecht gaat ondanks alle verwoede pogingen om daar als enthousiaste vrijwilligers en boeren iets voor te doen. De onvermijdelijke vraag komt dan naar boven: "Wat gaat er nog steeds fout, waar liggen de pijnpunten?"

In de landbouw zien we nog steeds schaalvergroting. Ook de ontwikkelingen in de mechanisering gaan als maar door. Iets wat weidevogels niet ten goede komt. Agrarisch natuurbeheer is nog steeds in de ontwerpfase. Het zoeken is naar een systeem van subsidies dat zo flexibel is dat er in het broedseizoen maatwerk geleverd kan worden. De doelstelling van algemene SAN (subsidieregeling agrarisch natuurbeheer) weidevogelpakketten die nog tot 2009 geldig zijn, bleken al via de Flora en faunawet te zijn geregeld, en gaan daarom verdwijnen. De nieuwe subsidieregeling is duidelijker voor boeren en natuur. Als blijkt dat een maatregel ten gunste van weidevogels ten koste gaat van de 'reguliere' productie van de boer, dan wordt een boer daarvoor gecompenseerd. Echter is de compensatie in het hoogproductieve Flevoland wel voldoende? Waar elders een snede gras wordt gemist bij uitgesteld maaien pakketten (bijv tot 1 juni) is dat in Flevoland soms wel twee snedes gras. Daar ligt al een lastig probleem om boeren te enthousiastmeren voor uitgesteld maaien pakketten, terwijl deze pakketten wel hard nodig zijn voor o.a. de grutto.

Er zit nog steeds een zwakheid in het systeem. Want een boer mag zelf kiezen welke maatregelen hij neemt. Het systeem is gebaseerd op vrijblijvendheid en de bereidheid van de boer. Een boer kan bij wijze van spreken wel maatregelen nemen voor de kleine zangvogels zoals graspieper en gele kwikstaart, en niets voor de grutto doen. Terwijl de grutto het juiste beheer net zo hard nodig heeft. Zou het niet beter zijn eerst een ecologische toetsing te doen en dan te kijken welke pakketten daarbij minimaal afgesloten moeten worden? Hiermee beperk je keuzes van de boeren, maar geef je wel aan wat er minimaal nodig is aan maatregelen voor de aanwezige soorten. Zo voorkom je halve maatregelen, en is de subsidie geen weggegooid geld. Ik hoop dat het zo wordt aangepast.

Dat weidevogels ook op boerenland blijven broeden, staat als een paal boven water. Dat enthousiaste vrijwilligers en boeren zich hiervoor blijven inzetten, dat kan niet anders, want weidevogels leveren een stukje voorjaarsbeleving die zijn weerga niet kent. Grutto's kunnen niet zonder laat gemaaide percelen. Als boeren daar voldoende voor gecompenseerd worden, zullen ze er hopelijk wel voor kiezen deze maatregelen te nemen. Echter ben ik wel geneigd te geloven dat het voortbestaan van weidevogels in Flevoland ook meer afhankelijk wordt van weidevogelreservaten. Gebieden waar in het broedseizoen rust en voedsel te vinden is, waar alleen natuur een bedreiging kan vormen. Dat samen met slimme SAN pakketten en vrijwilligers die nesten op zoeken is de prijs die we in Flevoland moeten betalen voor weidevogels. Laten we niet op een paard wedden, maar alle instrumenten benutten.

Jan Nagel
Projectleider weidevogels

1 Inleiding

Het dertiende weidevogelseizoen zit er op, althans voor het weidevogelbeschermingsproject van Landschapsbeheer Flevoland. In dit jaarverslag vindt u de bevindingen van dit seizoen met dit 'ongelukkige' volgnummer. Heeft dit 'ongeluksgetal' een minder goed weidevogeljaar opgeleverd, of lag het ergens anders aan?

Vrijwilligers hebben gezocht naar nesten. Over het algemeen beschermen de boeren vervolgens deze nesten door ze te verplaatsen bij werkzaamheden of door er omheen te werken. Zo werken vrijwilligers en boeren samen aan de bescherming van weidevogels. De vrijwilligers houden bovendien de resultaten van de nesten bij. Ook tellen ze op de boerderijen nesten van huis- en boerenzwaluwen en hebben ze inzichtelijk gemaakt hoeveel tijd ze in al deze activiteiten steken.

Dit seizoen kenmerkte zich door een enorme lange droge periode in het begin van het voorjaar. Prettig als je buiten moet zijn als vrijwilliger, en ook voor de boeren die op hun gemak konden zaaien en poten. Ook de vroeg broedende weidevogels zaten er droog bij. Maar de gevolgen van deze droogte voor de natuur waren bijzonder. Overal begonnen processen in de natuur een à

twee weken eerder. Het eerste Kievitsei was daar een leuk voorbeeld van: een week eerder dan gebruikelijk. Of dit nu al het Al Gore effect is, klimaatsverandering of seizoenvariatie? Ik weet het niet.

Niet voor alle vogels was het gunstig dat het lang droog bleef. Vocht zorgt voor een groter aanbod en toegankelijkheid van voedsel. Vooral grutto's zijn hiervan afhankelijk. Op het moment dat zij voedsel wilden gaan zoeken, was de toplaag van de bodem zo sterk uitgedroogd dat er bijna niets te vinden was. Als je dan een volwassen grutto onophoudelijk vliegjes ziet vangen in het gewas (in plaats van voedsel zoeken in de bodem), zegt dat voldoende. En dat grutto's zich met name ophielden rond de sloot was ook tekenend voor de situatie. Aan de ene kant is het prachtig om deze overlevingsdrang waar te nemen. Aan de andere kant is het voor een vogel lastig om eieren te leggen als je niet genoeg voedsel kunt vinden. Daarom waren grutto's in verhouding laat met broeden. Ook veel Kieviten kwamen later aan de leg. Als je rond 10 mei 50 Kieviten bij elkaar ziet zitten als een troosteloos groepje vogels, dan klopt er iets niet. Zij hadden te kampen met hetzelfde probleem. De scholeksters waren echter wel weer 'keurig op tijd'.

Na de eerste regenbuien hoop je dat de eileg weer aan trekt. En dat gebeurde op sommige plekken ook. Maar lang niet alle weidevogels hebben dat gedaan. Dat verklaart ook voor een deel dat er minder nesten zijn gevonden. Laat in het seizoen, als de bewerkingen op het veld al klaar zijn, is het bovendien ook niet altijd zo noodzakelijk om nesten op te zoeken. Dat zal de andere verklaring zijn waarom er minder nesten gevonden zijn.

2 Aantal vrijwilligers, boeren en gevonden nesten

Al voor het tweede achtereenvolgende jaar zien we het aantal vrijwilligers afnemen. Nu van 155 naar 137 actieve vrijwilligers. Doordat de media helaas weinig aandacht heeft besteed aan het persbericht en er weinig mensen op de oproep gereageerd hebben, was de aanwas van nieuwe vrijwilligers miniem. Jammer, want er stoppen jaarlijks altijd mensen door verhuizen, vanwege gezondheidsredenen, demotivatie of om andere redenen. Het aantal boeren dat mee heeft gedaan is gelijk gebleven, maar er zijn wel meer hectares beschermd. Per vrijwilligers is er dus duidelijk meer gedaan (zie tabel 1).

Tabel 1: Aantal vrijwilligers, deelnemende bedrijven en beschermde oppervlakte (in hectares) van 1995 t/m 2007.

jaar	vrijwilligers	boeren	hectares	grasland	bouwhand
1995	24	13	496	261	235
1996	67	56	2358	1191	1167
1997	73	124	3635	1020	2615
1998	113	157	5994	1953	4041
1999	137	210	7173	2221	4952
2000	153	228	8808	2140	6668
2001	143	181	7490	1940	5550
2002	151	166	6899	1966	4933
2003	166	144	6999	1790	5209
2004	173	215	9182	2176	7006
2005	171	260	10592	2280	8312
2006	155	254	10848	2190	8658
2007	137	254	10403	2093	8310

Er zijn dit jaar 1448 nesten gevonden, wat 470 nesten minder is dan in 2006. Dit is mede een gevolg van de droogte in het vroege voorjaar, waardoor er minder voedsel was om eieren aan te maken. Veel weidevogels begonnen daardoor laat met broeden, vaak pas nadat veel gewassen al waren gezaaid.

Tabel 2: Aantal gevonden nesten en uitkomstresultaat in 2007

soort	totaal	bekend	uit	niet uit	% uit
bontbekplevier	28	25	18	7	72
gele kwikstaart	12	10	10	0	100
graspieper	2	2	2	0	100
grutto	77	77	46	31	59,7
kievit	1156	1017	560	457	55,1
kwartel	1	1	1	0	100
patrijs	1	1	1	0	100
scholekster	131	107	81	26	75,7
stormmeeuw	4	4	3	1	75
tureluur	17	16	14	2	87,5
veldleeuwerik	1	1	1	0	100
wilde eend	18	16	10	6	62,5
totaal	1448	1277	747	530	58,5

Verhoudingsgewijs zijn er veel minder scholeksterneesten gevonden (35%). In landelijke trends zie je de aantallen van deze vogel ook sterk afnemen. Wellicht uit zich dat ook in Flevoland. Maar zo iets blijft lastig te verklaren. Ook de veldleeuwerik laat een duidelijke terugval zien van 53 nesten naar 1. Dit komt echter doordat er dit jaar geen speciaal onderzoek naar is gedaan (in tegenstelling tot vorige jaren). Het aantal kievitsnesten is het sterkst afgenomen, zo'n 340 nesten minder. Maar wat wil je als 80% van de nesten een kievitsnest is. Ook van de grutto zijn minder nesten gevonden (10%), al valt dat nog mee gezien de ervaringen in het voorjaar. Wel is het uitkomstpercentage (60%) van de nesten 11% lager dan vorig jaar. Het aantal bontbekplevieren is nagenoeg gelijk gebleven met 28 nesten; wel valt het hoge uitkomstpercentage van 70% op, tegen 50% vorig jaar! Van de tureluur zijn duidelijk meer nesten gevonden (50%), maar ook het uitkomstpercentage (88%) ligt 20% hoger. Doordat deze nesten goed verscholen liggen, is het een hele kunst om ze te vinden. Daarvoor verdienen de vrijwilligers een dikke pluim.

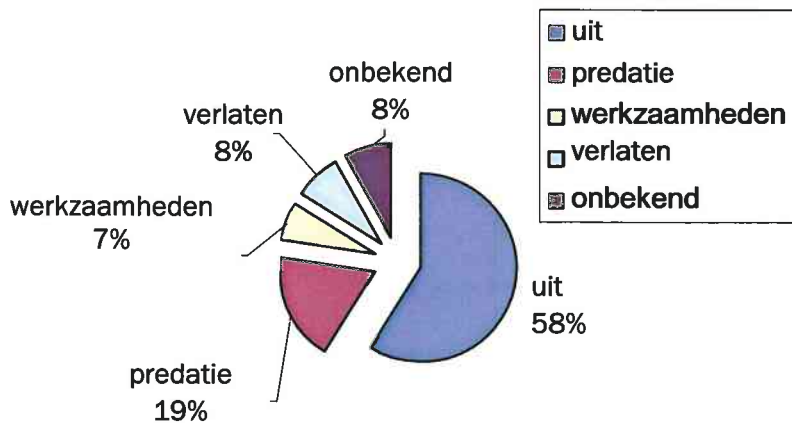
Leuke waarnemingen in de lijst van dit jaar zijn de patrijs en de kwartel, maar ook de twaalf nesten van de gele kwikstaart doen het goed. Al zijn het eerder toevallig treffers dan dat er bewust naar is gezocht.

3 Verliesoorzaken

Voor het derde achtereenvolgende jaar dalen de uitkomstpercentages: van 71% naar 61% en dan nu in 2007 naar 58,5% (zie figuur 1). Hadden we vorig jaar te maken met nog 12% verlies door werkzaamheden, nu kunnen we gerust stellen dat het dit jaar (7%) een stuk

beter is gegaan. De extra aandacht die we hieraan hebben besteed heeft zijn uitwerking gehad. Echter nu zijn predatie, verlaten van het nest en 'onbekende verliesoorzaak' toegenomen ten opzichte van vorig jaar. Hierdoor is de balans iets ongunstiger geworden. In tabel 3 zien we de verliesoorzaken per soort uitgesplitst. Hierbij valt op dat er toch nog mensen zijn die bij gemarkeerde nesten eieren weghalen (10x). Wat ook opvalt is de verlaging van het aantal predatiegevallen door de vos. Werd dit vorig jaar nog 68 maal geconstateerd, dit jaar maar 7 keer. Wel is het aantal predatiegevallen door de zwarte kraai (24) toegenomen. Ook is predatie door bunzing (17) waargenomen. Maar in de meeste gevallen (178) is geen dader van de predatie aan te wijzen. Vaak is het ondoenlijk een verliesoorzaak (103) aan te wijzen, ondanks dat je het graag zou willen. Over het algemeen kunnen we stellen dat de predatie is toegenomen, ondanks de geïntensiveerde jacht op kraai en vos! Er zijn dus meer kapers op de kust.

Tabel 3: verliesoorzaken per soort

soort	ON	P	PB	PHW	PK	PM	PV	V	W	WA	WB	WM	WO	WPE	WW	WZP	Totaal
bontbekplevier	1	5	1														7
grutto	12	10						5				1			3		31
kievit	78	152	15	2	22	10	7	92	31	3	6		2	22		15	457
scholekster	10	9	1		2			3	1								26
stormmeeuw		1															1
tureluur	2																2
wilde eend		1						4				1					6
totaal	103	178	17	2	24	10	7	104	32	3	6	2	2	22	3	15	530

Legenda:

- ON: onbekend, volledig onduidelijk welke oorzaak
P: predatie door 'niet bekend'   W: werkzaamheden, soort niet bekend
PB: predatie door bunzing   WA: werkzaamheden, door aanaarden
PHW: predatie door hermelijn of wezel   WB: werkzaamheden, door bemesten
PO: predatie door onbekend beest   WM: werkzaamheden, door maaien
PK: predatie door vogel bijv. kraai of meeuw   WO: werkzaamheden, overige werkzaamheden
PM: predatie door mens   WPE: werkzaamheden, door ploegen/eggen
PV: predatie door vos   WW: werkzaamheden, door schudden etc.
V: verlaten   WZP: werkzaamheden, door zaaien/poten

4 Beschermingsactiviteiten

Ondanks de afname van het aantal gevonden nesten, is het opmerkelijk dat het aantal beschermingshandelingen bij nesten is toegenomen. Is er vorig jaar 433 keer een beschermingshandeling geweest, dit jaar maar liefst 577 maal. Vorig jaar was het behoorlijk effectief, zo'n 70% van die beschermde nesten kwam uit, dit jaar is maar 50% van de nesten na de beschermingshandelingen uitgekomen. Door de over het algemeen vroege start van de landwerkzaamheden, zaten veel vogels ten tijde van de werkzaamheden, nog niet "vast" op hun eieren. Dat zal er wellicht mee te maken hebben dat het uitkomstsucces van de beschermde nesten wat lager ligt. Vorig jaar was het uitkomstpercentage bij ploegen/eggen en zaai/poten 67,5%, dit jaar zo'n 42%. Met name op aardappelen maar ook op gras, maïs en bieten worden de meeste beschermingshandelingen uitgevoerd. Ongeveer 50% van de nesten op deze percelen wordt actief gespaard. Bij het om nesten heen maaien, maar ook bij het aanaarden op aardappelland blijkt dat 72% van deze nesten uitkomt. Het beschermen kan dus wel effectief zijn, maar is duidelijk van jaar tot jaar verschillend, alleen is vooraf nooit te bepalen of beschermen succesvol is. Echter niet verplaatst is altijd mislukt, hou dat maar in het achterhoofd.

Tabel 4: Aantal gevonden nesten per gewas en aantal beschermingsactiviteiten per gewas met het uitkomstpercentage per beschermingsactiviteit.

	nesten	aa	zp	pe	om	ov	bm	gb	nb	rs	besch. nesten	%
aardappelen	350	83	63	61			4				211	60,3
maïs	171		24	42			21	1		1	89	52,1
gras	228		1	3	95		2		9		110	48,3
uien	148		14	10			2				26	17,6
bieten	154		32	25				19			76	49,4
bollen	184	1	8					6			15	8,2
vollegrondsgroenten	53	1		2			1				4	7,6
overig gewas	29		1				1	1			3	10,3
graan	64	1	2	2			3	3			11	17,2
onbekend gewas	52		11	1		11	2	1			26	50
peulvruchten	9			6							6	66,7
graszaad	6										0	0,00
totaal	1448	86	156	152	95	11	36	31	9	1	577	39,85
uit% per beschermingsactiviteit		71,64	44,67	40	71,7	44,4	28,6	29	66,7	0	49,9	

Verklaring afkortingen: Bescherming bij AA: aanaarden; ZP: zaaien of poten; PE: ploegen en/of eggen; OM: omheen maaien; OV: overige activiteiten; BM: bemesten; GB: gewasbescherming; NB: beweiden; RS: rollen en/of slepen

5 Resultaat van de groepen

De meeste groepen laten zien dat ze minder nesten hebben gevonden. In Rutten is het verschil erg groot, namelijk 254 nesten minder. Maar procentueel is de klap het hardst te voelen in Biddinghuizen en Emmeloord. Hier zijn meer dan 50% minder nesten gevonden. Uitzondering dit jaar is de groep van Espel die met slechts zeven vrijwilligers meer nesten heeft gevonden dan vorig jaar. Ook het uitkomstpercentage van 75% is hier het hoogst. In het werkgebied van de groep Lelystad/Swifterbant vindt helaas het tegengestelde plaats. Hier is maar 35% van de nesten uitgekomen. Met name predatie speelt hier een grote rol. In Dronten en Zeewolde is het aantal gevonden nesten maar iets minder dan het jaar ervoor. Wel zijn dit jaar in Zeewolde zeven vrijwilligers gestopt met hun activiteiten. Van de vrijwilligers uit Almere zijn geen berichten over nestvondsten gekomen.

Tabel 5: resultaat van de groepen.

groep	totaal ha.	gras	bouw	vrijwilligers	boeren	k	s	g	b	o	% uit
Dronten	1108	67	1041	14	28	72	1	0	1	0	40
Biddinghuizen	487	118	369	4	11	41	1	0	0		48,7
Swifterbant/Lelystad	3876	741	3135	28	61	230	7	1	4		35,6
Almere	52	30	22	4	1						
Zeewolde	787	305	482	12	18	63	4		3		53
Luttelgeest/Marknesse	562	168	394	15	19	66	16			6	67,5
Emmeloord/Nagele	777	142	635	19	19	41	10	5	1		57,7
Kraggenburg/Ens	673	18	655	7	21	78	9		5	2	51,4
Rutten/Bant	1238	337	901	27	45	409	64	47	1	45	66
Espel	843	168	675	7	26	156	19	24	13	3	75
totaal	10403	2094	8309	137	254	1156	131	77	28	56	58,5

k: Kievit, s: scholekster, g: grutto, b: bontbekplevier, o: overige vogels

6 Inventarisatie zwaluwen en bestede uren van vrijwilligers

De zwaluwtelling voeren we al weer voor het derde jaar uit. Vorig jaar was het aantal aardig opgelopen en dit jaar zien we in totaal een toename van 7%. Deze toename komt door de huiszwaluwen (633) waarvan er 110 nesten meer zijn geteld. Van de boerenzwaluwen (622) zijn er juist 23 nesten minder aangetroffen. Bij twee groepen worden duidelijk meer huis- en boerenzwaluwen gevonden. Zo wordt in het werkgebied van Lelystad/Swifterbant meer dan de helft van alle Flevolandse waarnemingen gedaan! Dit is mogelijk te verklaren doordat er veel grote veehouders in het gebied zitten. Ook in het werkgebied van de groep Rutten worden veel zwaluwen geteld.

Wellicht is het een goede optie om eens een complete telling te doen waarbij iedere vrijwilliger een weg (of een deel ervan) krijgt toebedeeld om zo van heel Flevoland alle broedende huis- en boerenzwaluwen te tellen. Als dat vervolgens eens in de 5 jaar plaats vindt neemt de waarde van de telling enorm toe, en zegt dat meer over aantalveranderingen. Maar goed dat moeten vrijwilligers dan leuk vinden. Wat we nu in beeld brengen is natuurlijk ook ieder jaar verrassend.

Dat weidevogelbescherming een tijdrovende klus is weten we allemaal. Ieder jaar maken we daarom ook inzichtelijk hoeveel werk er is verzet. Dit jaar is de uitkomst echter een stuk lager. Met 3600 uur ten opzichte van 4700 uur vorig jaar zijn er 23% minder uren besteed aan weidevogelbescherming! Enerzijds is dit verklaarbaar want minder vrijwilligers maken totaal ook minder uren. Een andere mogelijke verklaring is de droge periode in het voorjaar waardoor er maar weinig nesten waren en er dus mogelijk ook minder tijd aan is besteed. Maar het belangrijkste is dat deze 3600 uren zijn besteed aan een mooie hobby en heel wat heeft opgeleverd voor de weidevogels. Want elk gespaard nest is momenteel van groot belang. Belangeloos zo'n grote inzet leveren, waar zie je dat nog? Vrijwilligers en boeren: bij deze allemaal hartstikke bedankt, ook namens de weidevogels!

8. Adressen van groepscoördinatoren

Vogelwacht Rutten e.o.

- C. Hartveld, (0527) 26 23 52
De Gardeniers 23, 8313 AX Rutten,
charleshartveld@wanadoo.nl

WVB Kraggenburg, Ens

- vacant

WVB Emmeloord, Nagele

- B. van der Weg, (0527) 69 87 87
Stellingwerf 22, 8304 LG Emmeloord
b.v.d.weg@planet.nl

WVB Luttelgeest, Marknesse

- W. Postma, (0527) 20 23 18
Uiterdijkenweg 38, 8315 PR Luttelgeest
wilpostma@planet.nl
- E. & H. Schepers, (0527) 20 29 88
Uiterdijkenweg 37, 8315 PR Luttelgeest
huubschepers@hetnet.nl

WVB Espel

- A. Reyneveld, (0527) 271655
Utrechtsestraat 52, 8312 BL, Creil
- W. Pronk, (0527) 61 13 45
Onderduikersweg 41a, 8311 RD, Espel
wpronk@vanmeijel.nl

WVB Dronten / Biddinghuizen

- J. de Jong, (0321) 31 79 91
Arendsdaalder 30, 8253 BT Dronten
JJong.10@hccnet.nl

WVB Swifterbant / Lelystad

- F. Galle, (0321) 32 38 45
De Banier 57, 8255 GK Swifterbant
f.galle@hetnet.nl

WVB IVN Zeewolde

- J. de Muynck (036) 522 53 21
Naalbaar 7, 3892 BM Zeewolde
j.demuynck@chello.nl

WVB Almere

- vacant

